

Libau steunpunt

12.07989
No.

- 4 JULI 2012

Class.No.

-1.777.212
RO

Gemeente Hoogezand-Sappemeer
t.a.v. mw. Y. Bartelds
Postbus 75
9600 AB HOOGEZAND

hoge der a 5
9712 ac groningen
telefoon (050) 312 65 45
fax (050) 312 33 62
email: molema@libau.nl

groningen 3 juli 2012

onderwerp Bureauonderzoek Oudeweg 105 te Westerbroek

Geachte mevrouw Bartelds,

Naar aanleiding van uw verzoek stuur ik u het archeologisch bureauonderzoek voor het plangebied Oudeweg 105 te Westerbroek.

Ik hoop u met het bureauonderzoek en het daarin geformuleerde advies voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Dr. J. Molema
Archeoloog Libau steunpunt

Oudeweg 105 te Westerbroek (gemeente Hoogezand-Sappemeer)

Een Archeologisch Bureauonderzoek

Administratieve gegevens

provincie: Groningen

gemeente: Hoogezand-Sappemeer

plaats: Westerbroek

toponiem: Oudeweg 105

bevoegd gezag: gemeente Hoogezand-Sappemeer

opdrachtgever: J. Flinkert

coördinaten: noordwest 242019, 578133
noordoost 242093, 578169
zuidoost 242107, 578128
zuidwest 242107, 578106

centrumcoördinaat: 242066, 578135

kaartblad: 07G

onderzoeksmeldingsnummer: 52395

beheer documentatie Libau, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, gemeente Hoogezand-Sappemeer en E-depot

uitvoerder: Libau

auteur F.L. Vleeshouwer

autorisatie drs. J. Molema

telefoon: 050-3126545

fax: 050-3123362

e-mail: info@libau.nl

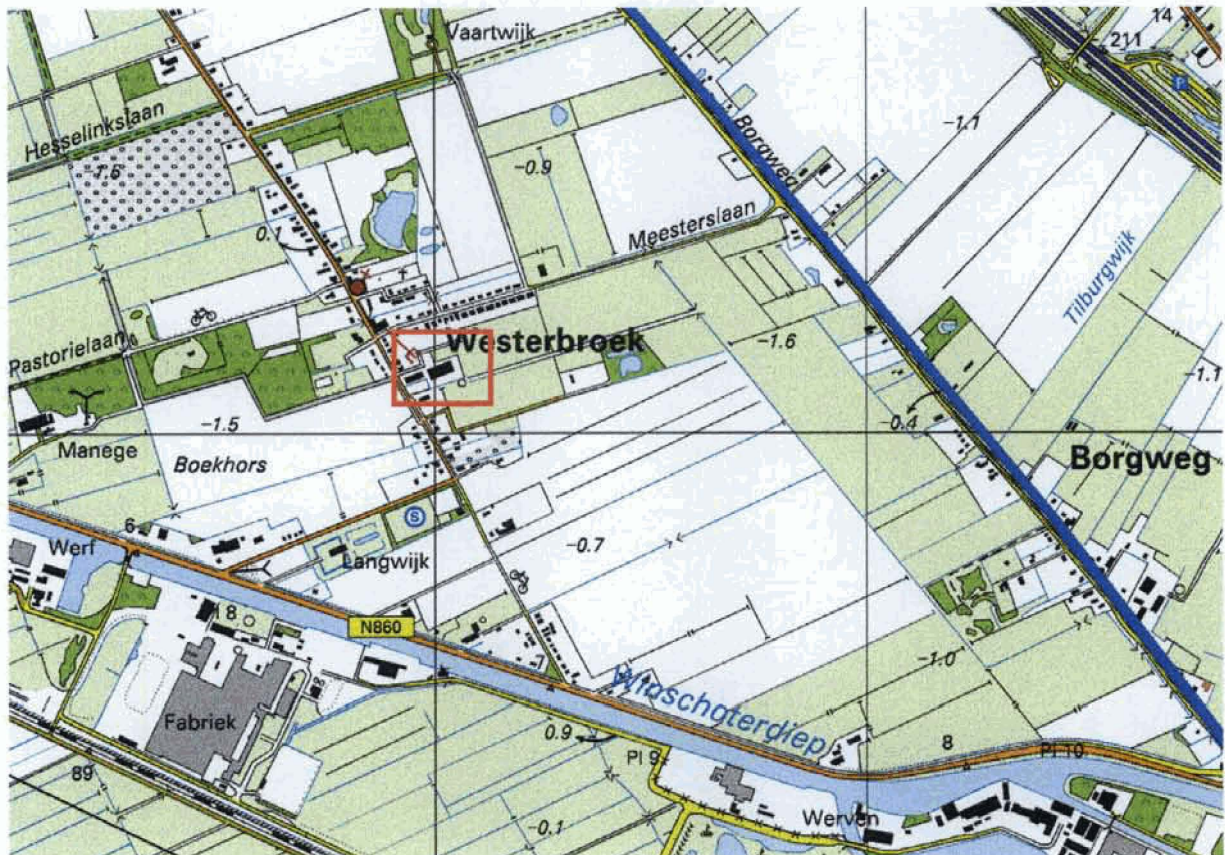

Plangebied Oudeweg 105 te Westerbroek, gemeente Hoogezand-Sappemeer

Een Archeologisch Bureauonderzoek

Planvoornemen

In opdracht van dhr. J. Flinkert, is een bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied nabij Oudeweg 105 te Westerbroek in de gemeente Hoogezand-Sappemeer (zie figuur 1). Aanleiding voor het onderzoek is de uitbreiding van de agrarische maatschap Flinkert. Er zal een nieuwe bedrijfsruimte voor het stallen van vee worden aangelegd, die 80 bij 46 meter groot zal zijn. Het huidige bouwblok zal hiervoor met een halve hectare moeten worden vergroot, waarbij de erfgrans aan de zuidkant overschreden zal worden. Onder het gehele gebouw, met uitzondering van een gedeelte aan de noordkant, zal een 2.18 meter diepe mestkelder worden aangelegd.

Figuur 1: Oudeweg 105 te Westerbroek. Het plangebied ligt binnen het rode kader. (Topografische atlas Groningen)

Informatie

Westerbroek ligt ten noordwesten van Hoogezand. Het is als veenontginningsnederzetting ontstaan in de 13de eeuw en maakte onderdeel uit van het rechtsgebied Gorecht. In de 15de eeuw werd in de regio al veen afgegraven door het klooster Essen. Vanaf 1612 werd een begin gemaakt met de aanleg van het Winschoterdiep, om de veenkoloniën te ontsluiten en de afgegraven turf te kunnen vervoeren. Er vonden systematische verveningen plaats onder leiding van de stad Groningen; de veengebieden rond Westerbroek werden in 1627 door de stad opgekocht. Tot aan de 19de eeuw waren er in het gebied veenbaggerijen te vinden. De resultaten van de vervening zijn terug te zien in het landschap: door verhoging van het waterpeil zijn er in de uitgeveende laagtes drassige gebieden, moerasbossen en meertjes ontstaan.

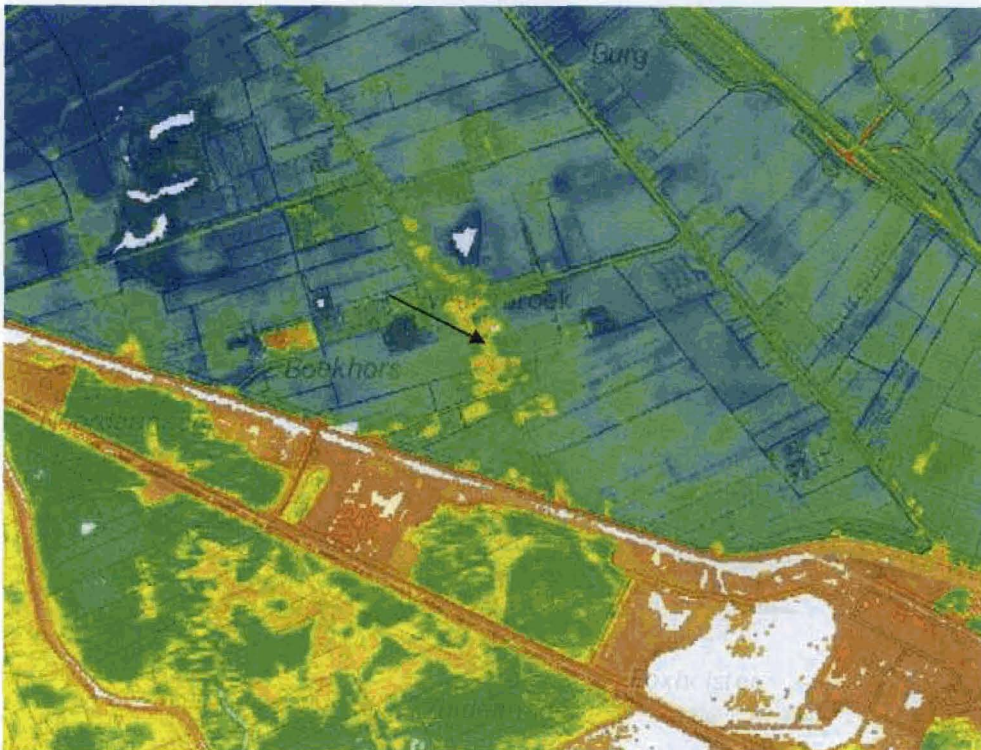
Volgens de fysisch geografische kaart (zie bijlage: Fysisch geografische kaart) ligt het plangebied op een dekzandwieling, met rondom een dekzandvlakte (respectievelijk codes Nw1 en Nv2). De omliggende polders bestaan voor een groot deel uit ontgonnen veengebieden (Ov2). In dit gebied zijn ook petgaten te vinden (OI1 en OI2), als gevolg van de vervening. De meeste van deze petgaten zijn gevuld met water en vormen nu veenplassen.

Op de bodemkaart (zie bijlage: Bodemkaart) is te zien dat in het plangebied madeveengronden in zand, met een humuspodzol ondieper dan 120 cm voorkomen (code aVp).

Ten zuidwesten van het terrein liggen veldpodzolgronden met leemarm en zwak lemig fijn zand (code Hn21). Daarnaast zijn er in het omringende gebied ook moerige podzolgronden met een moerige bovengrond te vinden (vWp). Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is te zien dat het plangebied op de helling van de dekzandwieling ligt, bijna twee meter lager dan het huidige bouwblok en de bebouwde kom van Westerbroek (zie ook figuur 2).

Als de ontwatering van het dekzand goed is, ontwikkelt zich hierin een podzolbodemp. Dergelijke goed ontwaterde bodems waren in de prehistorie (met name de steentijd) geschikt voor bewoning. In de loop van de steentijd steeg de zeespiegel waardoor de afwatering van rivieren verslechterde en ook de grondwaterspiegel steeg. Doordat het landschap geleidelijk vernatte, breidde de veengroei zich gestaag uit. Uiteindelijk werden ook de hogere delen van het landschap met veen bedekt. Hierdoor werd in de loop van de bronstijd, of mogelijk al eerder, bewoning van het plangebied en de wijde omgeving bemoeilijkt of zelfs onmogelijk. In de loop van de middeleeuwen werd begonnen met veenontginningen. Door veenontginningen liggen de dekzanden nu opnieuw aan het oppervlak of zijn nog bedekt met een dunne laag restveen, zoals het geval is in het plangebied.

Figuur 2: Hoogteverschillen in en rondom plangebied Oudeweg 105 te Westerbroek (www.ahn.nl). De ligging van het plangebied wordt aangegeven door de zwarte pijl. Het blauwe gebied – de dekzandvlakte – is ongeveer -2 meter NAP, de rode gebieden zijn tot +3 meter NAP.

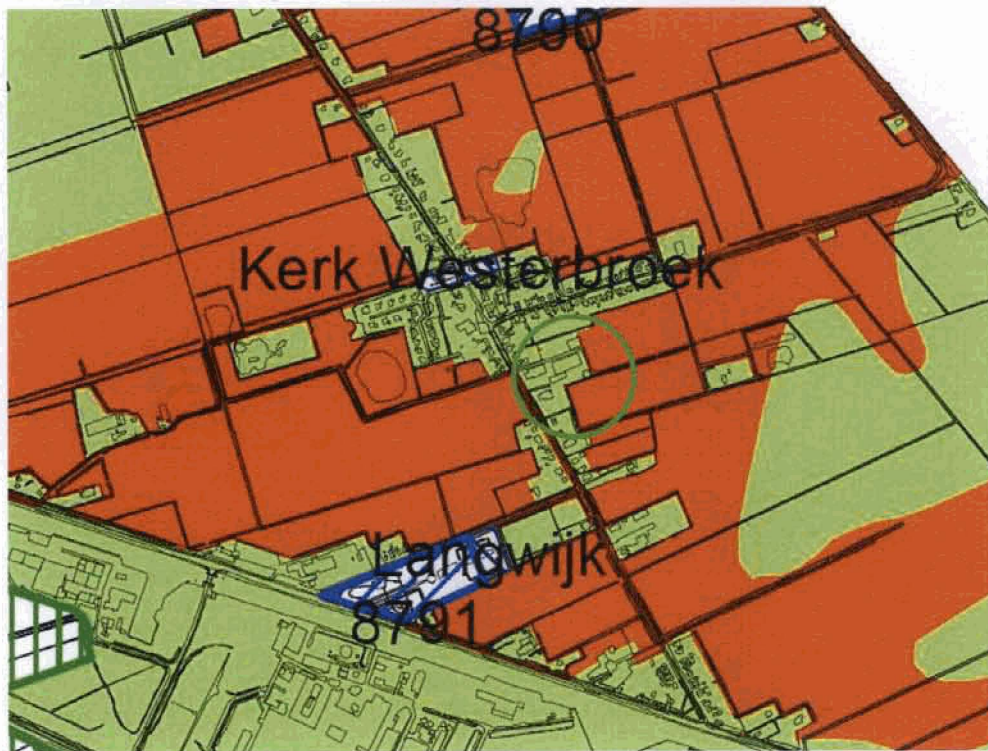
Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Hoogezand-Sappemeer is te zien dat het huidige bouwblok een lage archeologische verwachtingswaarde heeft. Het plangebied ligt echter op een terrein met hoge verwachtingswaarde (zie figuur 3; Libau 2010).

Het plangebied is niet geregistreerd op de Archeologische Monumentenkaart (AMK). Er zijn geen vondstmeldingen bekend. Ook zijn er geen archeologische waarnemingen gedaan die geregistreerd staan in de archeologische database ARCHIS. In de nabije omgeving van het plangebied komen drie AMK-terreinen voor (zie bijlage: Kaart archeologie). Ten noorden ligt een terrein met sporen van een borg (8790) en ten zuiden van het plangebied eveneens (8791). In het noordwesten ligt terrein 14934, dat eigendom is van de Vereniging Natuurmonumenten. Hier zijn sporen gevonden van bewoning tijdens het neolithicum of mesolithicum, waarschijnlijk gelegen aan de rand van een pingo. In 1996 is op dit terrein een dijkcunet aangelegd; de prehistorische lagen zijn hierdoor nauwelijks aangetast, maar de bovengelegen middeleeuwse lagen zijn wel verstoord.

De Oudeweg is een middeleeuwse dijkweg, waarlangs erven en bouwlanden liggen. Het plangebied is lang onbebouwd geweest. In het begin van de 19de eeuw (zie bijlage: Kadastrale minuut) was het plangebied in gebruik als bouwland (watwaswaar.nl en hisgis.nl). Langs de noordzijde van het gebied ligt een laan, die eveneens werd gebruikt als bouwland. Tot en met halverwege de 20ste eeuw bleef het land dezelfde functie houden, hoewel het erf rond 1909 werd verkleind. Het vrijgekomen land werd vanaf dan als weiland gebruikt.

Vanaf 1961 is er bebouwing te zien op het perceel aan de Oudeweg 105, die zich in de loop van de jaren uitbreidt. In 2008 is men begonnen met de aanleg van het melkveebedrijf, en is de eerste stal gebouwd.

Figuur 3: Uitsnede Archeologische beleidskaart gemeente Hoogezand-Sappemeer. De globale ligging van het plangebied is aangegeven met een groene cirkel. (Oranje = hoge archeologische verwachting, geel = lage verwachtingswaarde, groen gearceerd = terrein van cultuurlandschappelijke waarde, blauw gearceerd = AMK-terreinen.)

Overweging en advies

Het plangebied ligt op een terrein met een hoge archeologische verwachtingswaarde, op een lager gelegen gedeelte van de dekzandwieling. Aan de westzijde van het gebied is de bodem waarschijnlijk verstoord, vanwege intensief gebruik van het hier gelegen erf. Hier zullen geen gave resten uit de steentijd aangetroffen kunnen worden. Het gehele plangebied ligt langs een oude middeleeuwse dijk. De kans om middeleeuwse resten te vinden, is echter niet groot: het huidige erf is hiervoor te jong en ligt te ver buiten de historische kern van Westerbroek.

Aan de oostzijde van het gebied komen humuspodzolgronden voor. Dit gedeelte is in de afgelopen 200 jaar vooral als bouwland gebruikt, waardoor er sprake kan zijn van een gave bodem. Uit de omgeving zijn enkele terreinen en archeologische waarnemingen bekend, die uit de steentijd dateren. Dergelijke resten kunnen ook in het zuidelijk deel van het plangebied aangetroffen worden. Resten uit de bronstijd tot aan de 9de à 10de eeuw worden niet verwacht, omdat het gebied toen te nat was om voor bewoning geschikt te zijn.

Gezien het bovenstaande wordt geadviseerd een archeologisch onderzoek uit te voeren in het nieuwe bouwblok. Dit onderzoek dient te bestaan uit een verkennend booronderzoek. Er dienen 8 boringen te worden gezet, regelmatig verspreid over het terrein. Op deze wijze wordt voor het gehele nieuwe bouwblok duidelijk of er archeologische resten aanwezig zijn. Het onderzoek dient zich te richten op de gaafheid van de bodem en de aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals bewerkt vuursteen en houtskool. Er dient gebruik te worden gemaakt van een gutsboor met een diameter van 3 cm. Gelijktijdig met het booronderzoek dient, indien mogelijk (afhankelijk van gewas en goede zichtbaarheid), een oppervlaktekartering te worden uitgevoerd.

Bijlagen

Bijlagen:

- plattegrond van het plangebied;
- fysisch geografische kaart;
- bodemkaart;
- kaart archeologie;
- kadastrale minuut.

Appendix 1

Geraadpleegde literatuur, bronnen en kaarten

Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl).

ANWB, 2004. *Topografische Atlas Groningen 1:25.000*. ANWB bv, Den Haag.

Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de provincie Groningen.

Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Brood, P., A.H. Huussen & J. van der Kooi, 1999. *Nieuwe Groninger Encyclopedie*. REGIO-Projekt Uitgevers, Groningen.

Cultuurhistorische Waardenkaart Groningen. Provincie Groningen 2004.

Grote Historische topografische Atlas Groningen ± 1900 – 1930, schaal 1: 25000. Uitgeverij Nieuwland, 2006. Tilburg.

Grote Historische Atlas van Nederland, 1: 50000. Deel 2: Noord-Nederland 1851 – 1851. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. Groningen.

Historisch Geografisch Informatiesysteem (www.hisgis.nl).

Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.1. College voor de Archeologische Kwaliteit (www.sikb.nl).

Luchtfoto's Google Earth/Maps.

Minuutplans uit het begin van de negentiende eeuw en overige historische kaarten (www.watwaswaar.nl).

Schroor, M & J. Meijering, 2007. *Golden Raand, Landschappen van Groningen*. In Boekvorm Uitgevers, Assen.

Snijders, F.L., 1985. *Fysische geografie in de provincie Groningen*. Milieu- en landschapsonderzoek Provinciaal Planologische Dienst. Groningen.

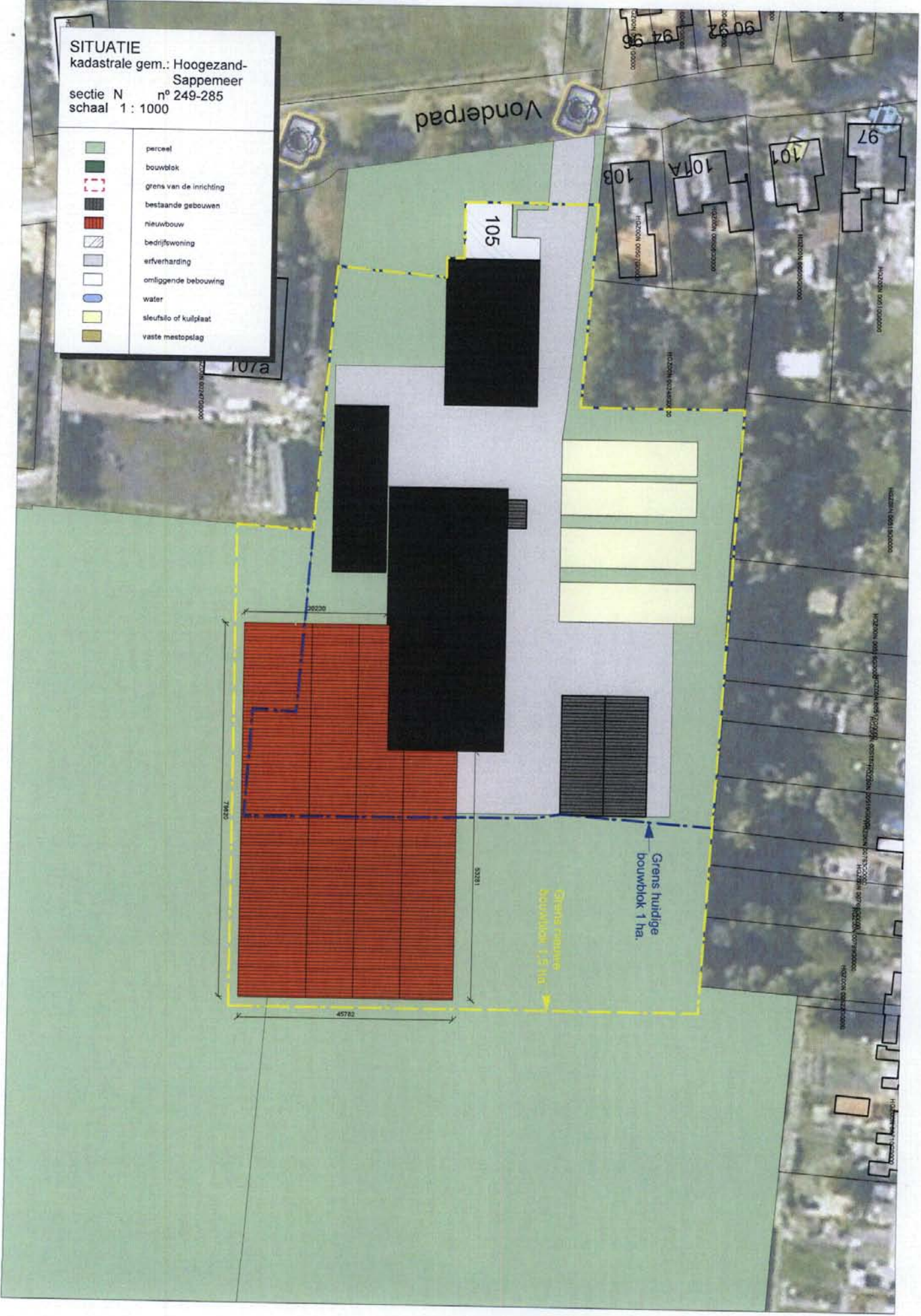
Stiboka, 1985. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1: 50.000. Uitgave 1973* Stiboka, Wageningen (Toelichting gepubliceerd in 1986; kaartopname door A.E. Clingeborg et al.).

Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. *De atlas van Huguenin; militair-topografische kaarten van Noord-Nederland, 1819-1829*. Heveskes Uitgevers/Drentse Historische Vereniging, Groningen/Veendam.

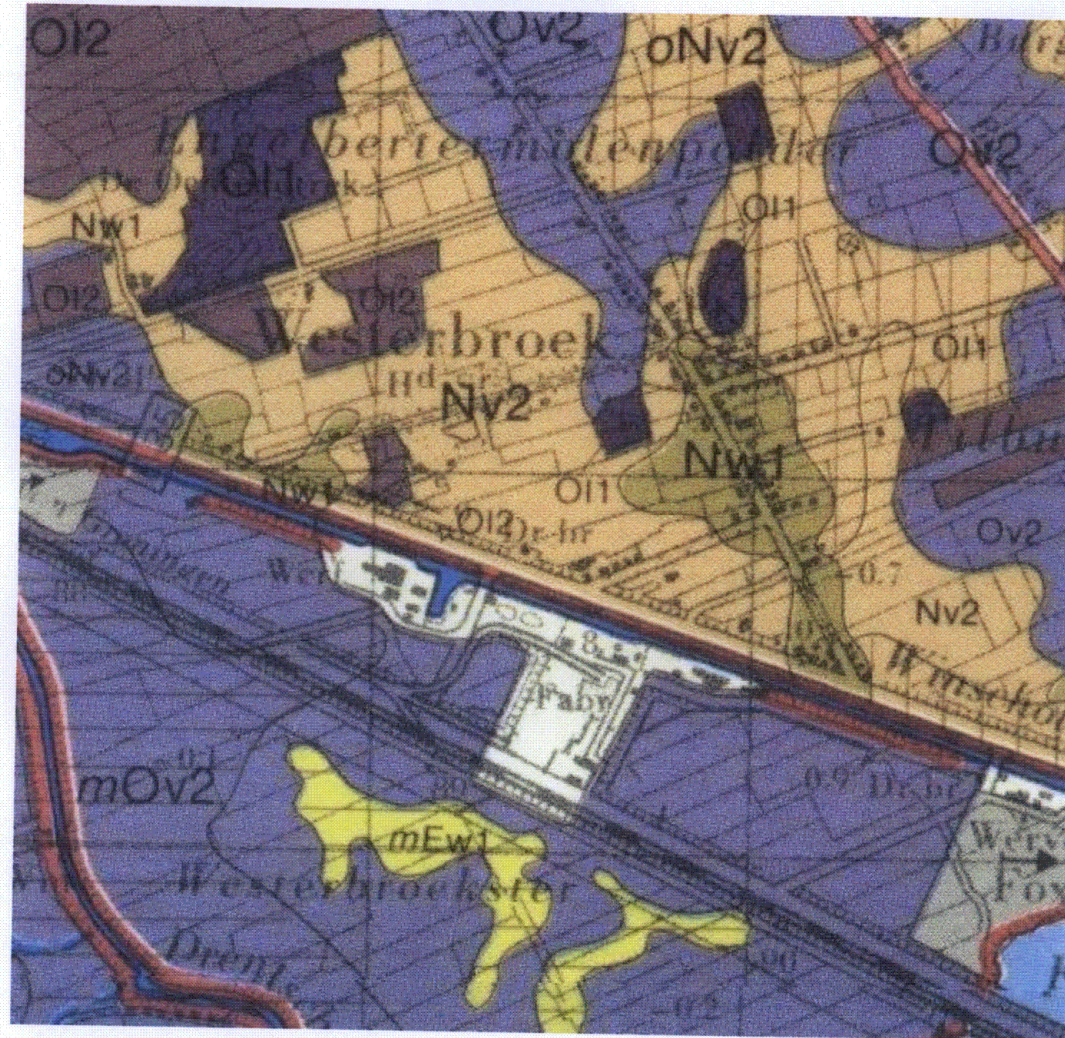

SITUATIE
 kadastrale gem.: Hoogezand-
 Sappemeer
 sectie N n° 249-285
 schaal 1 : 1000

- perceel
- bouwblok
- grens van de inrichting
- bestaande gebouwen
- nieuwbouw
- bedrijfswoning
- erfverharding
- omliggende bebouwing
- water
- sleufsilo of kulpmaat
- vaste mestopslag

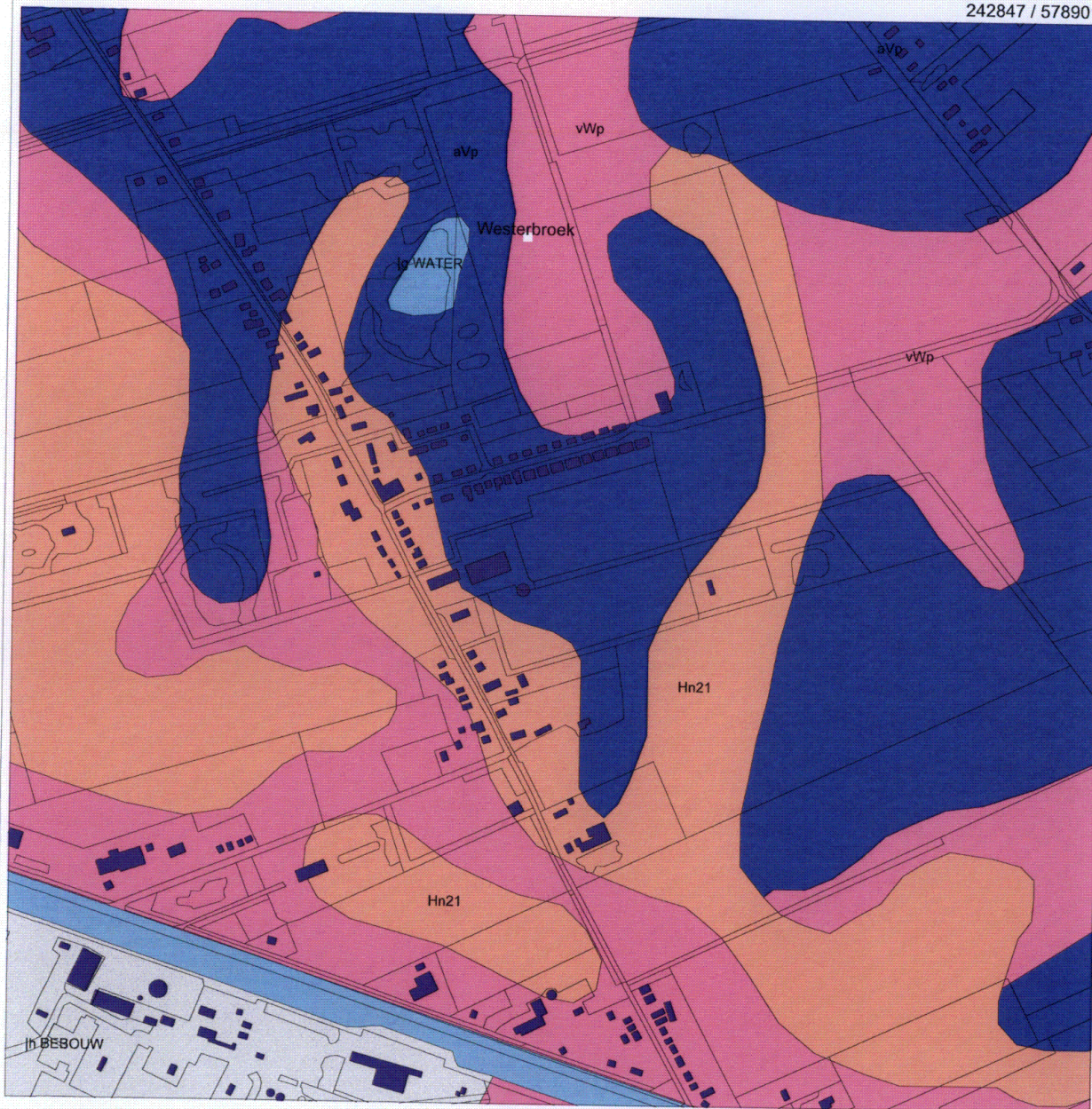
Fysisch geografische kaart

Bodemkaart

13-06-2012

242847 / 578901

241365 / 577419

Legenda

TOP10 ((c)TDN)

HUIZEN

PLAATSNAMEN

BODEM ((c)Alterra)

- Associaties
- Brikgronden
- Bebouwing
- Dijk, bovenlandstrook
- Dikke eerdgronden
- Fluviatile afz ouder pleistoceen
- Groeve, gegraven, mijnstort
- Kalksteenverweringsgronden
- Oude rivierkleigronden
- Overige oude kleigronden
- Ondiepe keileemgronden
- Leemgronden
- Zeekleigronden
- Mariene afz ouder pleistoceen
- Niet-gerijpte minerale gronden
- Oude bewoningsplaatsen
- Rivierkleigronden
- Kalkh lutumarme gronden
- Veengronden
- Moerige gronden
- Water, moeras
- Podzolgronden
- Kalkloze zandgronden
- Kalkhoudende zandgronden

PROVINCIES

0 100 m

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Kaart archeologie

Archeologische Monumentenkaart (AMK)

12-06-2012

242841 / 579908

239808 / 576875

Legenda

- HUIZEN
- MONUMENTEN**
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd
- PLAATSNAMEN**
- TOP10 ((c)TDN)**
- bebouwd gebied
- doorgaande wegen
- bos
- bouwland
- weiland
- boomgaard/kwekerij
- heide
- zand
- begraafplaats
- water
- overig bodemgebruik
- PROVINCIES

0 500 m

Archis2
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Kadastrale minuut 1832

